

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 14/4 2025 s. 1157-1172, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

ÇAĞDAŞ ÖZBEK ŞAİRİ RÜSTEM MİRVAHİT

Ahmet KARAMAN*

Geliş Tarihi: 15 Haziran 2025

Kabul Tarihi: 4 Ağustos 2025

Öz

Bağımsızlıktan sonra Özbekistan Cumhuriyeti'nde sosyal hayattaki değişimler edebiyata da yansımaya başlamıştır. Bağımsızlık döneminde çocukluk çağlarında olan veya bağımsızlıktan sonra doğan şairler şiirde yeni arayışlara yönelmişlerdir. Bağımsızlık Dönemi Özbek Edebiyatı olarak adlandırılan bu dönemde Özbek şiirinde köklü değişimler görülür. Bağımsızlığın vermiş olduğu heyecan, şevk ve mutluluk genç şairlerin şiirlerine yansımaya başlar. Genç şairler, egemen dilin esaretinden kurtulup Özbek dilinin zenginliğini şiirlerinde göstermeye başlamışlardır. Genç şairler, herhangi bir engelleme olmadan manevi konularda da yazmaya başlamışlardır. Bu şairlerden biri de Rüstem Mirvahit mahlasını kullanan Tursunov Rüstem Mirshahidoviç'tir. Şiir yazmaya ortaokul yıllarında başlayan Mirvahit Rus edebiyatını ve klasik edebiyatı tanıyan başarılı bir şairdir. Şiirlerinde Ali Şir Nevâî, Mukîmî, Âgehî gibi klasik dönem şairlerinin etkisinin yanında Rus şairi Mayakovski'nin izleri de görülür. Ancak Rüstem Mirvahit'in en çok etkilenip üstat olarak kabul ettiği şair Erkin Vahidov'dur. Vahidov'un etkisi şiirlerinde belirgindir.

Çalışmada Rüstem Mirvahit'in yayımlanmış tek şiir kitabı *Seningdirman* adlı kitaptaki şiirlerinden hareketle edebî kişiliği incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Rüstem Mirvahit, çağdaş Özbek şiiri, günümüz Özbek şairleri, Özbek edebiyatı, Özbekistan Yazarlar Birliği.

CONTEMPORARY UZBEK POET RUSTAM MİRVAHİT

Abstract

Following Uzbekistan's independence, the social transformations within the country began to manifest in its literature. Poets who spent their childhood during the independence period—or were born afterward—pursued new aesthetic directions. Referred to as the “Independence Period of Uzbek Literature,” this era brought significant shifts to Uzbek poetry. The enthusiasm and optimism generated by independence became evident in the works of young poets, who, liberated from the dominance of the former hegemonic language, increasingly showcased the expressive capacity of Uzbek. They also began to address spiritual themes without ideological constraints.

Among these poets is Tursunov Rustem Mirshahidovich, known by his pen name Rustem Mirvahit. Having started writing in middle school, he is well versed in Russian and classical literature. His poems bear the influence of Neva'i, Muqimiy, Agahi, and Mayakovski; however, his foremost literary

* Doç. Dr.; Afyon Kocatepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ahkaraman03@gmail.com.

model is Vahidov. This study analyzes his literary identity through his sole poetry collection, Seningdirman.

Keywords: Rustem Mirvahit, contemporary Uzbek poetry, contemporary Uzbek poets, Uzbek literature, Writers' Union of Uzbekistan.

Giriş

Çağdaş Özbek edebiyatı, XIV. yüzyıldan başlayarak XIX. yüzyılın sonlarına kadar devam eden Çağatay edebiyatının önemli bir varisidir. Bu nedenle Özbek edebiyatı çok zengin bir mirasa sahiptir. Çağatay edebiyatı, XV. yüzyılda Ali Şir Nevâi döneminde en parlak dönemini yaşamış ancak XVII. ve XIX. yüzyıllar arasında gerilemiş ve taklit edebiyatı olmaktan öte geçememiştir.

Bu yüzyıllarda gerileyen sadece edebiyat olmamış, siyasi birlik de zayıflamaya başlamıştır. Birleşik Özbek Hanlığının parçalanmasıyla ortaya önce Buhara ve Hive Hanlıkları çıkmış, daha sonra Hokand Hanlığı diğer ikisine rakip olmaya başlamıştır (Melvin, 2005, s. 7).

Rusya'nın İngiltere ile Orta Asya'yı kontrol altına alma rekabeti, Hanlıkların birbirleriyle mücadelesi büyük felaketlerin başlangıcı olmuştur. Ruslar Türkistan'daki şehirleri birer birer ele geçirmeye başlamışlardır. 1867'de Karakalpak coğrafyasında başlayan Rus işgali 1876'da Hokand Hanlığının ortadan kaldırılması sonucuna yol açmıştır (Melvin, 2005, s. vi). Hive, Buhara ve Hokand'ı ele geçiren Ruslar, Türkistan halkını uzun yıllar yoksulluğa ve cehalete mahkûm edecek politikaları uygulamaya başlamışlardır.

Edebî Özbekçenin son elli yıldaki gelişimini incelediği makalesinde L. Circautas, Özbek edebiyatının gelişmesine de değinmiştir:

Sosyal hayattaki değişmelerin edebiyata da yansıması kaçınılmazdı. Ali Şir Nevâi ile kimliğini bulan Çağatayca 1920'lere kadar biçim ve söz varlığı yönünden çok fazla bir değişikliğe uğramamıştı. Ancak 19. yüzyılın sonlarına doğru aralarında Mukimî, Zevkî ve Furkat'ın da bulunduğu bir grup Hokandlı edip Çağatay dil ve edebî mirasından yavaş yavaş uzaklaşmaya başlamıştı. Çağatay şiirinin ölçü ve biçimleri korunurken söz varlığında Arapça ve Farsça sözler yerlerini Özbekçe sözlere bırakmaya başlamıştı. Mukimî ve Furkat'ın bestelenmeye uygun biçimde yazdığı lirik şiirlerin çoğu popüler duruma gelmiştir. Kendisi de besteci olan Hamza Hekimzade Niyazi Türk sözlü şiirinin hece ölçüsünü yeniden keşfederek aruz ölçüsü yerine kullanmaya başlamıştır. Mukimî, Zevkî, Furkat gibi daha birçok şair zamanlarının sosyal ve politik koşullarında bir reform yapma kaygısıyla sadece Farsça ve Arapça bilenlerin değil, herkesin anlayabileceği bir yazı diline duyulan ihtiyacın farkına vararak Orta Asya Türk âşıklarının sözlü geleneklerine yönelmişlerdir. (Laude-Circautas, 1977, s. 37)

Rus işgalinin getirdiği buhran edebiyata da yansımış, aydınlar sıkıntıları aşmak için çeşitli yollar aramaya başlamışlardır. Aydınlar tarafından sanat, edebiyat özellikle şiir, halka ulaşmanın en etkili yollarından biri olarak görülmüştür. Ancak mevcut şiir geleneğiyle bunun pek de mümkün olmadığı, şiir dilinin anlaşılır olması gerektiğini fark etmişlerdir. Bu arayışların sonucu olarak Mukimî ve yenilik arayan diğer şairlerin şiirlerinde Arapça ve Farsça sözlerin yerine Özbekçe söz varlığını tercih etmeleri ve biçimde yaptıkları değişiklikler; Hamza Hekimzade Niyazi'nin hece ölçüsünü kullanması şairlerin halka daha kolay ulaşmasını sağlamıştır. Özbek edebiyatındaki bu hareket uzun yıllar hâkimiyetini koruyan Çağatay edebiyatının yerini modern ve millî bir şiir anlayışına bırakmasının ilk adımları olmuştur. Böylece Özbek edebiyatında yeni bir dönem başlamıştır.

Özbek şiirini kesin olarak dönemlere ayırmanın mümkün olmadığını belirten Kocaoğlu, yine de öz ve içerik bakımından Özbek şiirini dört döneme ayırır:

1. Geçiş Dönemi (1860-1910): Çağatay şiirinden modern şiire geçiş.
2. Cedit (Yenilikçi) Dönemi (1910-1930): Lirik (içten) ve özgün şiir ağırlıklı.
3. Sovyet Dönemi (1930-1991): Propaganda ve lirik şiir yan yana.
4. Bağımsızlık Dönemi (1992'den sonra): Lirik şiir ağırlıklı (Kocaoğlu, 1996, s. 5-6).

1991 yılında bağımsızlığın kazanılmasıyla sosyal ve politik alanda gerçekleşen birçok değişiklik edebiyata da yansımıştır. Bağımsızlık Dönemi Özbek Edebiyatı olarak adlandırılan bu dönemde Özbek şiirinde köklü değişimler göze çarpar. Bağımsızlığın vermiş olduğu heyecan, şevk ve mutluluk genç şairlerin şiirlerine yansımaya başlar. Bağımsızlık döneminde yetişen şairler, Özbek dilinin zenginliğini şiirlerinde göstermeye başlamıştır. Genç şairler, herhangi bir engelleme olmadan felsefi konularda da yazmaya başlamışlardır. Bağımsızlık döneminde yetişen şairler, şiirlerinde sözde emekçi yaklaşımlar yerine insanın özüne yönelmişlerdir. Şairlerde görülen insana yönelik eğilimi neticesinde insanı ruhi yönden ele alan anlayış yükselmeye başlamıştır. İnsan ruhunun rengine ve zenginliğine yönelik şiirin edebî değerinin yükselmesine vesile olmuş, şiire estetik değer katmıştır. Genç şairlerin şiirlerinde yalnızca konulardaki değişim değil biçimde ve söyleyişte de yenilikler görülür. Rus ve Batı edebiyatının etkisiyle yeni şekiller görülürken diğer yandan klasik şiir şekillerini kullananlar da görülür. Bağımsızlık sonrası dönemde dikkat çeken özelliklerden biri de genç kadın şairlerin sayıca artmasıdır. Bunlar arasında Bahtiniso, Başorat Otacanova, Go'zal Roziyava, Iroda Umarova, Kandilat Yusupova, Laylo Sabir Qizi, Madina Norchayeva, Marhabo Shodmanova, Munisa A'zamova, Tillaniso Eşboyeva, Zilola Xoliqova sayılabilir.

Bağımsızlık döneminde yetişen önemli sanatçılardan biri de Rüstem Mirvahit'tir. Küçük yaşlardan itibaren şiir yazmaya başlayan Rüstem Mirvahit, okul yıllarında yazdığı şiirlerle Özbek edebiyatında iz bırakacak şairlerden biri olacağını göstermiştir. Rüstem, şiirlerinde bireysel sanat kaygısını ön planda tutarak ahlaki ve millî değerleri vurgulayan şiirler yazmıştır. Rüstem Mirvahit'in şiirlerinde pek çok Özbek şairin etkisi görülmekle birlikte onda Erkin Vahidov'un etkisi açıkça görülür. Rüstem Mirvahit, Erkin Vahidov'u üstat olarak kabul ettiğini onun şiirini tahmis ederek vurgulamıştır.

Rüstem Mirvahit'in şiir sanatını değerlendirdiğimiz bu çalışma, bir gazel dışında, şairin seçip tarafıma gönderdiği ve yayımlanmış tek şiir kitabı olan “*Senindirman*” adlı şiir kitabındaki şiirleriyle sınırlandırılmıştır.

1. Hayatı ve Eserleri¹

25 Eylül 1987 tarihinde Taşkent'e bağlı Hamza (günümüzde Yaşnâbâd) ilçesinde aydın bir ailede dünyaya gelen Rüstem Mirvahit'in asıl adı (Tursunov Rüstem Mirşahidoviç)'tir. 1994-2003 yıllarında Yaşnâbâd ilçesinde 204. Ortaokulda okumuştur. Okul yıllarında 8. sınıftayken Yaşnâbâd ilçesinde okullar arasında yapılan “Gazelhân Yâşligim” şiir okuma yarışmasında birinci olmuştur. 2003 yılında okulu bitirip Taşkent Devlet Şarkşunaslık Enstitüsü Yabancı Diller Fakültesi bünyesinde yer alan Akademik Liseye girmiştir. Akademik Lisenin ikinci sınıfında fakülteler arası düzenlenen en iyi kitap okuma yarışmasında başarılı olarak ülke

¹ Şairin hayatıyla ilgili bilgiler kendisinden alınmıştır.

genelinde tanınmıştır. 2006 yılında Akademik Liseden mezun olup 2007 yılında Taşkent Devlet Şarkşunaslik Enstitüsüne devlet bursuyla kabul edilmiştir. Öğrencilik yıllarında “Şark Yıldızı” dergisinde çalışan şairin bu dönemde Fergana Yayınevi tarafından “Gönül Kuşu” adlı kitabı yayımlanmıştır. 2011 yılında Taşkent Devlet Şarkşunaslik Enstitüsünde devlet bursuyla yüksek lisans eğitimine başlayıp 2013 yılında yüksek lisans eğitimini başarıyla tamamlamıştır. 2012 yılında Özbekistan Yazarlar Birliği tarafından ilk kitabı olan “*Bu Âşık Sözüm*” yirmi bin adet basılmıştır. 2013-2016 yılları arasında Devlet Şarkşunaslik Enstitüsünde stajyer öğretim elemanı olarak, 2016 yılında Kemâlât YÂİH (Yaşlar İttifakı Hareketi) Merkezi Kurulunda “Gençler Medya Merkezi” televizyon programlarında başyazar olarak çalışmıştır. 2015 yılından beri Taşkent Kanalı, “Taşkent Vakti” programında konuşmacı olarak çalışmaktadır. 2016 yılında “*Erkin Vahidov Hayatı ve Sanatı Çağdaşlarının Bakışıyla*” ve 2018 yılında Erkin Vahidov’un hikmetlerinden oluşan “*Denizden Damlalar*” kitaplarını yayıma hazırlayanlar arasında yer almıştır. 2016-2018 yıllarında Özbekistan Millî Uyanış Demokratik Partisi merkez kurulunda başdanışman olarak görev yapan şair 2018-2019 yıllarında Özbekistan Yazarlar Birliği Eğitim Metotları ve Vatanseverlik Bölümü başkanı olarak görev yapmıştır. 2020 yılından itibaren Özbekistan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu Maneviyat ve Devlet Dilini Geliştirme bölümünde başuzman olarak çalışmaktadır. Evli ve iki çocuk babasıdır.

2. Sanat Anlayışı

Rüstem Mirvahit, ortaokul yıllarında şiir yazmaya başlayarak sanat hayatına atılmıştır. Şiirlerinde çok farklı konuları işlemiştir. Kimi şiirlerinin konusu vatan sevgisi iken başka bir şiirinin konusu metrodaki bir uyarı olabilmektedir. Şiirlerinin konusu gibi biçimleri de çok farklıdır. Klasik şiir biçimlerinin yanında Rus şiirinde sıkça görülen kırık mısra düzenini de kullanmıştır. Rüstem Mirvahit’in sanatının şekillenmesinde farklı etkenler olmakla birlikte üstat olarak kabul ettiği Erkin Vahidov’un etkisi daha baskındır. Altı bentten oluşan “Üstat Erkin Vahidov’un Gazeline Muhammes” adlı şiirinde üstadı E. Vahidov’un izinden giderek vatanın sonsuzluğuna kendini adanmıştır. İster yaşasın ister ölsün; ister sağlıklı olsun isterse hasta olsun her şartta vatanın sonsuzluğu için mücadele azmini dile getirmiştir. Şaire göre vatan kutsaldır ve sonsuza kadar ayakta kalması için her fedakârlık yapılmalıdır. Güçlü bir vatan sevgisinin vurgulandığı bu şiir tahmis biçimindedir. (Dilçin, 1983, s. 223; İpekten, 1999, s. 100). Rüstem Mirvahit, üstadı olarak gördüğü Erkin Vahidov’a büyük bir hayranlık duymaktadır. Bu hayranlığını Vahidov’un aruzun bahr-i hezec kalıplarından “mefâ’ilün / mefâ’ilün / mefâ’ilün / mefâ’ilün” (Yelok, 2007, s. 844) kalıbıyla yazdığı “Vâtân Tâ Tândâ” adlı şiiri tahmis ederek göstermiştir:

Ustâz Erkin Vâhidov Gazâligâ Muxammäs

Bu çin izhâr, bu çin ıqrâr: seningdirmän, seningdirmän
 Boläy sâbit vä yâ säyyâr, seningdirmän, seningdirmän,
 Mägär sâgmän vä gâp bemâr, seningdirmän, seningdirmän,
 Vâtân tâ tândâ cânim bâr, seningdirmän, seningdirmän
 Tânim xâk olsä hâm sen yâr, seningdirmän, seningdirmän
 (Seningdirmän, 101).

Üstat Erkin Vahidov'un Gazeline Muhammes

Bu gerçek ifade, bu gerçek ikrar, seninim, seninim
Olsam da sabit veya seyyar, seninim, seninim
Eğer sağlıklı veya hasta da olsam, seninim, seninim
Vatan, tende canım oldukça, seninim, seninim
Tenim toprak olsa da sevgilim, seninim, seninim

...

“Ömür Kitabı” başlıklı şiirinde vatan sevgisini “Ata, evlat her şey vatan içindir.” diyerek çok güçlü biçimde vurgulamıştır. Hayatta en kıymetli varlık vatandır. Ömrün başında ve sonunda var olan tek şey vatandır. Tek bir dörtlükten oluşan bu şiirde insan ömrü ön sözü ve sonucu vatan olan bir kitaba benzetilmiştir:

Ümr Kitâbi

Bâlâm- yâprâq, bâbâm- ildizim- vâtân,
Uşâq hâm nân derlâr, bas, özüm- vâtân
Ümrüm kitâbını vâraqlâsängiz:
Sözbâşım vâtândır, songsözüm- vâtân (Seningdirmân, 11).

Ömür Kitabı

Çocuğum yaprak, babam köküm, vatan
Kırıntı da ekmek derler, öyleyse özüm vatan
Ömür kitabımı okursanız:
Söz başım vatandır, son sözüm vatan

“Ana ve Vatan Sevgisi” başlıklı şiirinde anne sevgisinin kaynağını vatan sevgisine bağlamaktadır. Şiirde anne ve vatan kavramları kutsallaştırılmıştır. Bütün güzelliklerde, sırlı olaylarda, zorluklarla mücadelede anne sevgisi vardır. Şair ilk bentte temiz duygulara kanat çırpma ifadesiyle ana sevgisi üzerinden vatan sevgisinin sonsuzluğuna dikkat çekmektedir. Dudaklara şeker ve cansızlara hayat dağıtmak imgeleriyle ana ve vatan sevgisinin yüceliğini göstermektedir. Ayrıca cansızlara hayat dağıtmak sözüyle ölüleri diriltme mucizesine gönderme yapılmaktadır:

Ānā vā Vātān Mehri

Pāk hislārgā qanāt ūlāşgān nimā
Dūdāglārgā nāvvt ūlāşgān nimā,
Cānsızlārgā hāyāt ūlāşgān nimā?
Ānā mehri,
Ānā mehri mānbāi - Vātān mehri!

(Seningdirmân, 10).

...

Ana ve Vatan Sevgisi

Temiz duygulara kanat çırpan ne
Dudaklara şeker dağıtan ne,
Cansızlara hayat dağıtan ne?
Ana sevgisi,
Ana sevgisinin kaynağı, vatan sevgisi!

“İkrar” başlıklı şiirinde tasavvuf şairi edasıyla kâinatın her noktasında mevcut olan varlığı, yani yaratıcıyı “benimseyiş, kabul etme, onama” bildirmektedir. Tanrının her boyada bir rengini gören, her seste bir sesini duyan; varlığı her kıvılcımda, her damlada bulan şair nihayet nereye gitse, nereye baksa varlığın mührünü görmektedir. Şairlerin normal insanlardan çok farklı bakış açılarına sahip olabileceğini, başkalarının fark edemeyeceği nitelikleri şairlerin görebileceğini Çetin şöyle ifade etmektedir: “Şairler sıradan insanlardan farklı olarak varlığa değişik açılardan bakarlar. Derinlikli düzeyde hayret ve hayranlıkla baktıkları varlıkta kimsenin göremeyeceği nitelikler ve özellikler görürler.” (Çetin, 2011, s. 43). Şair, bu şiirde sözlerin tezat anlamlarından da yararlanarak kâinata ne kadar farklı bakabildiğini göstermiştir.

Şair, kâinatın her zerresinde Tanrı’nın varlığına işaret ederek vahdet-i vücut anlayışını ortaya koymuştur: “Nereye baksam karşılaştım yeniden /Varlık senden ibaret mi ya?” dizelerinde Muhyiddin İbnü’l-Arabî’nin “Varlık birdir, o da Hakk’ın varlığıdır (Demirli, 2012, s. 432).” görüşüne benzer bir düşüncüyü benimsediğini görüyoruz:

Iqrâr

Hâr boyâqdâ sening ränging bâr
Hâr tâvuşdân kelgândir säsing
Hâr uçqundâ yältiräydürsân
Hâr tāmçidâ körinär äksing

Mühring bârdir hâr bir zârrädâ
Hâr qariçdâ nâmâyândirsân
Hâr hâdisdân köhnäsân бүtkül
Vä hâr nedân nävqırândirsân!

Qayân bâqmây duç keldim täkrâr
Bârlıq sendân ibârätmi yâ?
Bu dünyâ hām sening ğıştingdân-
Binâ bolgân imârätmi yâ?!

Sendân qaçib qaygä ketämän,
Qaçgän säri - sengä yetämän!

(Seningdirmän, 6)

İkrar

Her boyada senin rengin var
Her sestem gelmiştir sesin
Her kıvılcımda parlıyorsun
Her damlada görünür aksin

Mührün vardır her bir zerrede
Her karışta aşıkârsın
Her varlıktan eskisin hep
Ve her şeyden gençsin

Nereye baksam karşılaştım yeniden
Varlık senden ibaret mi yoksa?
Bu dünya da senin kerpicinden
Yapılan imaret mi yoksa?

Senden kaçıp nereye giderim
Kaçtıkça sana ulaşırım!

Tâqatimdän Ârtık Dârd Bermä adlı bu felsefî şiirde şair, insanın âcizliğini ve gücünün üstünde bir yük taşıyamayacağını ifade etmektedir. Şair yaşamın bir imtihan olduğunu ancak bu imtihanın dayanılamayacak kadar fazla olmaması için niyaz ediyor. Şiirde “âcizlik, dağ gibi cüsse, dert, sabır” zıt sözcükler bir arada kullanılarak anlam güçlendirilmiştir. Şiir, dörder dizeli beş bentten oluşmaktadır. Dizelerdeki hece sayısı on birdir. Üçüncü dörtlüğün üçüncü dizesinde “mahzun, meftun, mecnun” kavramları merdiven biçiminde sıralanarak her kavram aşkın bir basamağı olarak tasavvur edilmiştir. Şaire göre aşk önce hüzn, sonra tutku ve en sonunda çılgınlıktır:

Təqatimdən Artık Dərd Bermə

...
 Əbədiy firəqqa maxkummən gərçi
 Kimliyi məchülü məvxummən gərçi
 Məhzünmən,
 Məftunmən,
 Məcnünmən gərçi-
 Təqatimdən artıq dərd bermə, yârim
 (Seningdirmən, 70).

Gücümnden Artık Dert Verme

Sonsuz ayrılığa məhkûmum gərçi
 Kimliyi məchul mevhumum gərçi
 Mahzunum
 Meftunum
 Mecnunum gərçi
 Gücümnden artık dert verme yârim

Gerçek güzelliği fark edip onu takdir etmek gerektiğinin belirtildiği “Osme” başlıklı şiirde kadınların kaşlarını belirgin hâle getirmek için kaşlarına sürdükleri, sürme veya rastık olarak da bilinen ‘osme’den söz edilmiştir. Şiirde bitkiler için büyümek, boy atmak anlamındaki ‘os-’ fiilinin olumsuz emir şekli olan osme ile kadınların kaşlarına sürdükleri sürmenin hammaddesi olan bitki adının aynı seslerden oluşması şaire kelimelerin anlamlarıyla oynayarak cinas yapma imkânı sunmuştur. Şair sadece kelimelerin anlamlarıyla oynamakla kalmamış şiirin son üç dizesini Çetin’in kırık mısra düzeni (Çetin, 2011, s. 161) adını verdiği ve Rus şair Mayakovski’nin şiirlerinde sıkça görülen merdiven basamakları biçiminde sıralamıştır. Şair burada os- fiilinin olumsuz emir biçiminin anlamına “açıl, yeşer, büyü” sözleriyle itiraz ederek gelişmeyi, ilerlemeyi, büyümeyi desteklemiştir:

Osmä

Här sâfâr bâğimdä säyr etib yürsäm
 Gül emäs, xayâlim râm etär osmä
 Gərçi u qâşlârgä çirây bersä hăm,
 Negä uni, bilmäm, deydlär: Osme?
 Başqani bilälmädim, ämmâ men, hârki
 Nəvnihâl ösmägä tüşär ekän köz.
 Şu qarâ qâşlârgä sevgimiz xaqqı
 “Osmä!” Emäs, deymän:
 “Güllä,
 Yäşnä,
 Os!!!

(Seningdirmən, 31).

Osme

Her defa bağımnda dolaşıp dursam da
 Gül değil hayalimi cezbeder osme
 Üstelik o kaşlara güzellik verse de
 Neden ona, bilmem dediler: Osme?
 Başkasını bilemem ama ben her defa
 Filizlenen osmeye düşerken göz
 O kara kaşlara sevgimiz hakkı
 “Osme!” değil, derim:
 “Açıl,
 Yeşer,
 Büyü!

Şairin klasik şiir yazmadaki ustalığını gösterdiği bu gazelde şair aşkın umutla beklemeyi gerektirdiğini ifade etmektedir. Aruzun bahr-i hezec kalıplarından mefâilün / mefâilün (. - - - / . - - -) kalıbıyla yazılan bu gazelde vuslat isteği dile getirilmiştir. Gazel, klasik gazel formuna uygun olarak yazılmış olmakla birlikte matla beyti farklı kafiyeleşmiştir. Mahlas da son beyitte değil sondan bir önceki beyitte yer almıştır. Gazelerde sıkça görülen ‘Gül bülbül ilişkisi, sevgiliye kavuşamama, sevgili yolunda ölme, umutla bekleme’ temaları bu gazelde de görülür. Ayrıca onuncu beyitte geçen ‘Feleğin ufkunu şairin kanıyla boyaması’ ifadesi ile Fuzûlî’nin ‘Felekler yandı âhımdan murâdım şem’i yanmaz mı’ dizesinde geçen âhımın ateşinden göklerin yanması (Mazıoğlu, 1986, s. 201) metinler arası ilişkiye örnek olacak niteliktedir:

Ġazāl

Eşit ey yâr, dilim sözi
Çämân boylâb cärângläydür

Qoşildi bulbul âvâzi
Hämâhânglikdâ yângräydür

Neçâ yillâr yügürmäy men
Visâlinggâ yetâlmäsmän

Desâm: Bâis nädür? Äyding:
Säbâb yâzuğı mängläydür

Bähâr äbri kâbi tökdüm
Közimdän cälälâr çeksiz

Polâtdek tâqatim hättâ
Äning âstidâ zângläydür

Âçib erdim dilim, dostim
Tüşünmäy küldi hâlimgâ

Netây, devânâ könglimni
Faqat devânâ ângläydür

Nigârim deb şahid bolsam
Mening-çün bu sââdetdür

Fälâk öz ufquni hâr keç
Mening qânim-lâ rângläydür

Visâl âni kelür, Rüstäm
Ümid-lâ dilni pâk tutgil

Ümitsizlik gubâridän
Diling közgüsi çângläydür

(Şair bu şiire *Seningdirmän*'de yer vermemiştir.)

Gazel

İşit ey yar, gönül sözüm
Gül bahçesinde çınlıyor

Eşlik etti bülbül sesi
Ahenkle çınlıyor

Nice yıllar koşuşturmadan ben
Vaslına ulaşamam ben

Sorsam: Sebep nedir? Dedin:
Sebep alın yazısıdır

Bahar yağmuru gibi döktüm
Gözümünden dinmeyen sağanaklar

Çelik gibi takatim bile
Onun altında paslanır

Açardım gönlümü, dostum
Anlamadan güldü halime

Ne edeyim, divane gönlümü
Ancak divane anlar

Sevgilim diye şehit olsam
Benim için bu saadettir

Felek öz ufkunu her gece
Benim kanımla boyar

Kavuşma anı gelir, Rüstem
Umutla gönlü temiz tut

Umutsuzluk tozundan
Gönlünün aynası tozlanır

Derâzâ başlıklı şiirde ayrılığın ızdıraplı bir bekleyiş olduğu anlatılmaktadır. Şair pencerenin camına vuran yağmur damlalarının camda bıraktığı izleri vücuda yayılan damarlara benzeterek kendisiyle bir ilişki kurmuştur. Camda kayan damlaları da gözyaşına benzeterek ayrılığın acısını hissettirmeye çalışmıştır. Pencereden yaşlı gözlerle baktığı yolları da duaya

uzanan kollara benzetmiştir. Şair pencere önündeki kederli bekleyişi pencere ve yolu kişileştirerek güçlü biçimde vurgulamaya çalışmıştır:

Deräzä

Yâmğır deräzämdä yâymâqdä tamir
Äynä tâmiridä yâ âqar yâmğır?

Şäffâf vücüdidä sirğälär tâmçi
U kimning yâşidir, bevâfâ, tâp-çi?
Deräzämdän giryân qarâyman yolgä

Yolgäki, düä deb çözilgän qolgä

(Seningdirmän, 39).

Pencere

Yağmur penceremde yaymakta damar
Ayna damarında akar mı yağmur?

Şeffaf bedeninde kayar damla
O kimin yaşıdır, vefasız, bulsana!
Penceremden gözü yaşlı bakarım yola

Yola ki dua diyerek uzanan kola

Şe’riyät-Qandälät Dökâni adlı şiirin edebî bir lezzet olduğu belirtilmiştir. On bir dörtlükten oluşan bu şiirin her bir dörtlüğünde Özbek edebiyatının ve Türk dünyasının önemli şahsiyetleri anlatılmıştır. İlk dörtlükte şiir sanatını tatlı satılan bir dükkâna, şiirleri de tatlılara benzeten şair dükkâna giren herkesin oradaki her şeyi görmek isteyeceğini belirtmiştir. Dörtlüklerde şairlerin sanatını imgelerle anlatan şair Nevâî’nin şiirlerini çikolatalaya, Babür’ün şiirlerini de marmelada benzetmiştir. Meşreb’in gazelinin şekere, Mukimî’nin şiirini bala, Fûkat’ın şiirlerini helvaya benzeten şair; Agehî’nin şiirlerini kapış kapış satılan lezzetlere, Zevkî’nin şiirlerini de tadı damakta kalan lezzete benzetmiştir. Şiirde “Çolpan, Hamit Âlimcan, Habibî, Çerhî, Çüşti, Aybek, Erkin Vahidov, Abdullah Aripov, Muhammet Yusuf, Siraceddin Seyyit” eserleri çeşitli tatlılara benzeten diğer şairlerdir. R. Mirvahit, etkilendiği ve örnek aldığı şairleri bu şiirde çeşitli imgelerle ortaya koymuştur:

Şe’riyät-Qandälät Dökâni

Şe’riyät qandälät dökâni esä
Şâirlärning bāyiti şirinliklärdir
Qay muxlis bu äcib dökängä kirsä
Undä bār hār neni küzätär bir-bir

Mäsälän: Nāvāiy şâkālādläri
Dökāning yārmīni egāllāb bārgān
Yānrāğdā bābūr mārmlādläri
Qançā şe’rxonlärining tilini yārgān

Säl nāri yürsängiz... Erkin Vāxidning
Mürābbāsi turār “Kāmtārlik” bilān
Abdüllā Äripov bizesin köring
“Tillā bāliqçā”ni esläysiz birdän

...

(Seningdirmän, 160).

Şiirsel Tatlı Dükkâni

Şiir sanatı tatlı dükkâni ise
Şairlerin beyti tatlılardır
Kim bu güzel dükkâna girse
Oradaki her şeye bakar bir bir

Mesela, Nevâî çikolataları
Dükkânın yarısını kaplamış
Yanında Babür marmelatları
Kaç şiirseverin dilini yarmış

Biraz ileri yürüseniz... Erkin Vahit’in
Murabbası durur “Alçalgönüllülük”le
Abdullah Aripov ticaretini görün
“Altın Balık”ı hatırlarsınız birden

R. Mirvahit, Nevâî'ye olan hayranlığını mizahi ama çok zarif biçimde Nāvâiyxân Qızgâ adlı şiirde göstermiştir. Şiirin ilk dizesinde adı geçen mensur eserde otuz dördü kadın olmak üzere 770 velînin hayat hikâyesi yer almaktadır (Kut, 1989, s. 451). Diğer dizelerde Ali Şir Nevâî'nin “*Mecâlisü'n-nefâis*, *Mahbûbu'l-kulub*, *Hazâinü'l-meânî*, *Nazmü'l-cevâhir*, *Seb'a-i Seyyâre*, *Mizânü'l-evzân*” adlı eserleri anlam özellikleri Nevâîhan kızın özellikleri olarak verilmiştir:

Nāvâiyxân Qızgâ

“Näsâyim ül-muhâbbet” kelür sâçingdân
 “Mecâlis ün-nâfâis” - öltirâr câning
 “Mâhubb ül-qulûb”sân, işângil, çindân
 “Xazâyin ül-mââniy” - bütkül çirâying.

“Nâzm ül-cavâhir”dir sözlâring âlbât
 “Sâb’âti âbhür”gâ yoydîñ közingni
 Xop de, bir höplâyin vâslingdân, faqat
 “Mezân ül-âvzân”gâ sâlmâ özingni!

(Seningdirmân, 167).

Nevâîhan Kıza

Nesâyimü'l- muhabbet gelir saçından
 Mecâlisü'n-nefâis öldürür canını
 Mahbûbü'l-kulûb'sün inan gönülden
 Hazâinü'l- meânî bütün güzelliğin

Nazmü'l-cevâhir'dir sözlerin elbet
 Seb'a-i seyyâre'ye açtın gözünü
 Peki de, bir tadayım vaslından biraz
 Mizânü'l-evzân'a koyma özünü

Sürâtkâş Âsmân adlı şiirde şaire göre insanlar çevresindeki güzelliklere duyarsız, onlardan habersiz yaşamaya devam ederler. Şimşek, gök gürültüsü, yıldızlar, gök bir arada kullanılarak bir anlam bütünlüğü oluşturulmuştur. Gökyüzünün resim çizmesi alışılmadık bir bağdaştırma olarak karşımıza çıkmaktadır. Gökyüzünün bir ressamı benzetildiği şiirde insanların çevresindeki güzelliklerden habersiz olduğu gerçeği vurgulanmıştır:

Sürâtkâş Âsmân

Bâ'zân yâmgır yağsâ... Mâmaqaldirâq
 Gûmbirlâb, çaqmâqlâr közni âlâdi
 Bu âniy hâlâti tüşünmây birâq
 Âdâmlâr köpinçâ gâfil qâlâdi

Men hâmedim bir tûn nârâhân
 Yulduzlâr şiviri sâldi häyrâtgâ
 Hüsningni hûrlârgâ maqtânây debân
 Âsmân âlâr emiş seni sürâtgâ...

(Seningdirmân, 40).

Ressam Gökyüzü

Bazen yağmur yağsa... Gök gürültüsü
 Gürleyip, şimşekler göz alır
 Bu ani durumu düşünmeden oysa
 İnsanlar çoğunlukla gafil olur

Ben de bir gece atmıştım nara
 Yıldızların fısıltısı düşürdü hayrete
 Güzelliğini perilere öveyim deyince
 Sema alır imiş seni resme...

Dert ile şiirin bir bütün olduğu belirtilen “Dârd Bilân Şe'r” başlıklı şiirde on adet dörtlük ve sonunda bir tane yedili bent bulunmaktadır. Her dörtlükte şiir ve dert arasındaki benzerlikler söylenerek ikisinin birbiriyle ortak bir kadere sahip olduğu vurgulanmıştır. Şiirde dert ile şiirin Nevâî'nin kalbini ziyaret etmesi, Fuzûlî'nin sinisini acımasızca delmesi ve Meşrep'in isyanına gönderme yer almaktadır. Gökyüzünün yarılıp şimşegin çakması ve bunun doğaya duyurulmamasını istemek alışılmadık bir bağdaştırma örneğidir:

Därd Bilän Şe'r

İkkisin lâyi bir câydän âlingän
İkkisin qoligä kişän sâlingän,
Hättâ qısmâtları oxşâş âldindän-
Därd bilän şe'r.

Kök çâki sitilsä-çaqılsä çaqmâq,
Buni tâbiâtğä yoymâgil, ortâq,
Şâir yürägidä köz açdı bulâq-
Därd bilän şe'r.

...

(Seningdirmän, 162).

Siyasi ve sosyal içerikli İkkinçi Âdäm adlı şiirde başarılı her liderin ardında gizli kahraman, ikinci bir adam vardır gerçeği dile getirilmektedir.

Şair bu şiirde liderlerin vazgeçilmez ama tanınmayan gizli kahramanları olan ikinci adamlardan söz etmiştir. Başarının asıl mimarları olan ikinci adamlar sıkıntıyı çeken fakat bunu hiç dile getirmeyen kişilerdir. İkinci adamların kâsenin içindeki kâselere benzetilmesi ilginç bir benzetmedir. İkinci kişilere örnek verilirken Muallimi evvel Aristo ile Muallimi sani Farabi'ye; Hz. Muhammet ile halifelere, Timur ile Seyyid Bereke'ye, Nevâî ile Baykara'ya telmih yapılmıştır:

İkkinçi Âdäm

Mâşhurlık berilmäs här kimğä birdek,
Eplägän-şührätning şarâbin xoplär
Mâşhurlär äksäri birinçidir, lek
İkkinçi âdämni bilmäydi köplär

El közidän pinhân yürär pänädä,
Mehnâtlärin qılmäs zärrä âvâzä
Tüşünärli bolsin sizgä yänädä
Kâsening tägidä ulär nimkäsä

Sâid Bäräkädäk pirü mürşid hām
Temür üçün ruhiy täyänç bolgän-kü
Nävâiy-çi? Vâzir- ikkinçi âdām
Bâyqarâğä qırq yıl süyenç bolgän-kü

...

(Seningdirmän, 117).

Dert ile Şiir

İkisinin çamuru aynı yerden alınmış
İkisinin eline kelepçe vurulmuş
Hatta kismetleri benzer önceden
Dert ile şiir

Gök yarılsa çaksa şimşek
Bunu tabiata yayma dost
Şair yüreğinde göz açtı bulak
Dert ile şiir

İkinci Adam

Şöhret verilmez herkese eşit
Başaran şöhretin şarabını içen
Meşhurlar genellikle birincidir, fakat
İkinci adamı bilmez kimseler

Halk gözünden gizli yaşar yerinde
Sıkıntılarını getirmez hiç dile
Apaçık olsun size yine de
Kâsenin altında onlar küçük kâse

Seyyid Bereke gibi pîr ve mürşit hem
Timur için manevî dayanak da olmuş
Ya Nevâî? Vezir ikinci adam
Baykara'ya kırk yıl destek olmuş

Çok farklı konularda şiirleri bulunan şairin aşk konusunda şiir yazmaması düşünülemezdi. “Şu Qadâr Yâkdilmizki...” başlıklı şiirinde klasik şairler gibi sevgiliyi yüceltmiş, zulmetse bile sevgiliye mutlak surette bağlılığını ifade etmiştir. Sevgili, şaire sonsuzluk duygusu yaşattığı ve iç huzuru sağladığı için şair sevgiliyle bütünleşmiş sanki tek yürek olmuştur. Zulmetse bile ondan ayrılmayacaktır. Gazellerde sıkça görülen sevgilinin zulmünden bile mutlu olma anlayışı bu şiirde de görülmektedir:

Şu Qadâr Yâkdilmizki...

Meni bâqiy etgân lahzam-özingsân
İçki xâlâvâtım, lârzâm-özingsân
Sen bilân şu qadâr yâkdilmiz hättâ
Mengâ zulm qılsäng hâmm mülzâm-özingsân

(Seningdirmân, 135).

Öyle Tek Yürek miyiz?

Beni sonsuz kılan anım sensin
İç huzurum, titreyişim sensin
Seninle öyle tek yüreğiz hatta
Bana zulmetsen de gereken sensin

R. Mirvahit aşk konusunda kimi şiirlerinde klasik şairler gibi davranmış kimi şiirlerinde ise kendine özgü tavırla sevgiliye âdeta haddini bildirmiştir. Mizah amaçlı yazıldığı belirtilen “Ketvârgânsân” adlı şiirde kadın ve erkek arasındaki ilişki esprili olarak dile getirilmekte ve şair alaylı biçimde sevgiliye seslenmektedir. İlk dörtlükte alışıldık biçimde ‘sevgili kaçır âşık peşinden gider’ anlayışı ikinci dörtlükte yerini “Çok naz âşık usandırır.” anlayışına bırakmıştır. Sevgilinin güzelliğine karşı erkeğin yakışıklı olması denge unsuru olarak ileri sürülmüştür:

Ketvârgânsân

Sen ketârsân... Ketvârgânsân
Xâhişing - ketiş sening
Men kelârmân, ârtginândân
Âh, işim - keliş mening

Sen-lâ bütün edi köngil
Endi sensiz yaxlitmân
Sen ketvârgân qız bolsäng, bil,
Men kelişgân yigitmân!

(Seningdirmân, 63).

Mükemmelsin

Sen gidersin... Mükemmelsin
İsteğin gitmek senin
Ben gelirim arkandan
Ah, işim gelmek benim

Seninle bütün idi gönül
Şimdi sensiz bütünüm
Sen mükemmel kız isen, bil,
Ben yakışıklı yigidim!

Sekiz beyitten oluşan bu şiirde şair sevgilisine yakınmaktadır. Birinci beyitte sevgilisinden sürekli gülmesini isteyen şair sevgili ne kadar gülerse gülsün gülüşünün ve ışığının yetmediğinden yakınmakta; ikinci beyitte gündüzleri huzurun geceleri ise uykunun yetmediğinden yakınmaktadır. Beşinci beyitte kirpiklerini tarağa, gözlerini aynaya; son beyitte ise kendini göğsü dağlardan yüce Perslerin efsanevî kahramanı Rüstem’e, sevgilisini ise ahuya benzetmiş ve bu dağlara sevgili gibi bir ahunun bile yetmediğini belirterek kendini sevgiliden üstün görmüştür. Bu bakış açısı klasik şiirin sevgiliye bakış açısından ayrılır:

Külgü Yetmây Turibdi

Külgiçläringgä cänim, külgü yetmây turibdi
Külib qoy, közlärimgä yağdu yetmây turibdi

Sengä nimä yetmäs deb bilib turib sorämä
Kündüz ârâm, tünläri uyqu yetmây turibdi

Köksimdän terib lälä, qılsäm sengä hävälä
Läbingdän uçar bir söz: Âh, şu yetmây turibdi

Rüstâmi dâstân mănâm-köksi tâğlârdän bäländ
Şu tâğlärgä sen käbi âhu yetmây turibdi

(Seningdirmän, 65).

Gülüş Yetmiyor

Gamzelerine canım, gülüş yetmiyor
Hep gül, gözlerime ışık yetmiyor

Kendine niçin yetmez diye bildiğini sorma
Gündüz huzur, geceleri uyku yetmiyor
Göğsümden toplayıp lale, etsem sana havale
Dudağından uçar bir söz: Ah yetmiyor

Şairler çevreyi herkesten farklı algılar. Başkalarının dikkatini bile çekmeyen basit bir şey bile şaire ilham verebilir. Yolculuk yaptığı esnada metronun camındaki “Lütfen kapıya yaslanmayınız!” uyarısı Rüstem Mirvahit’e sosyolojik bir değişimi hatırlatıyor. Bu uyarının yerinde olduğunu ancak çoğu kimsenin bu uyarıya aldırış etmediğini belirtmektedir. Buradan hareketle gazetelerin her gün bu tür sosyal tenkitlere yer verdiğini belirtip insanlar arasındaki güven duygusunun kaybolmasından dolayı korkularını dile getirmektedir:

“İltimâs, Süyänmängiz!”

Metro. Vagon. Eşik âynäsidadä
Bir cümlä bâr esläng, köp oylänmängiz.
Hä, oşâ orındıq yânginäsidä
Yâzilgän: “İltimâs, süyänmängiz!”

Bu-kü, me’muriyät sävâbli işi,
Yolâvçi nâfi deb uni bitärlär.
Välekin köp hâldä äksäri kişi
Eşikkä süyänib befarq ketärlär...

Lütfen Yaslanmayınız!

Metro, vagon, kapı aynasında
Bir cümle var hatırlayın, çok düşünmeyin
Evet, işte o oturak yanında
Yazılmış: “Lütfen yaslanmayınız!”

Bu, memurluğun güzel işi
Yolcunun yararına onu yazarlar
Ancak pek çok durumda çoğu kişi
Kapıya yaslanıp umursamaz giderler...

Mäyli, tənqid neçün, äzizim, sizgä,
Şundâq hām tənqidgä gazetlär toldi.
Qorqamän, bir küni bir-birimizgä:
“İltimäs, süyänmäng!” demäsäk boldi.

(Seningdirmän, 113).

Gerçi, eleştiri neden, azizim, size
Böyle eleştirilerle gazeteler doldu
Korkarım, bir gün birbirimize
“Lütfen, yaslanmayınız!” demeyelim

Şair ‘Arzu’ adlı şiirde arzuları geciktirmenin yersiz olacağını düşünmektedir. Şair, kendine olan güveni ve kendi övgüsünü dizelere ustaca gizlemiştir. Şiir okuduğunda kendine yönelişte acele edilirse buna şaşmamak gerektiğini ifade etmesi şairliğinin gücünü gösterme isteğinin bir tezahürüdür. Üçüncü dördlüğün sonunda geçen “Peşânädä tuzlär şaşilib qâlsä” (Alında tuzlar acele etse) dizesinde şiire çok emek verdiğini metaforik olarak ortaya koymaktadır. Şiirin geneline baktığımızda şair, şiirde belli bir aşama kaydettiğini ve olgunlaştığını adeta haykırmaktadır:

Arzu

Şe’r äytsäm - gül qızlär şaşilib qâlsä
Penâh istâb közlär şaşilib qâlsä
Âh, oşâ közlärning tubigä çökkän
Tegmânâzik hislär şaşilib qâlsä

Qoşiq eşitimli naqârâtidän
Äylänây şairning mähârâtidän
Sel bolib sözlärning härârâtidän-
Peşânädä tuzlär şaşilib qâlsä

(Seningdirmän, 69).

Arzu

Şiir okusam gül kızlar acele etse
Sığınak arayıp gözler acele etse
Ah, o gözlerin dibine çöken
Nezaketli hisler acele etse

Koşuk gibi hoş nakaratından
Döneyim şairin maharetinden
Büyüleneyim sözlerin hararetinden
Alında tuzlar acele etse

3. Sonuç

Rüstem Mirvahit hemen her konuda şiir yazabilen çok yönlü bir şairdir. Kimi şiirinde vahdetivücudu ele alırken kimi şiirini ise metrodaki bir uyarıdan ilham alarak gerçeği dile getirmesi onun bu renkli edebî kişiliğini ortaya koymaktadır. Konularının farklılığı gibi şiirlerinde çok farklı nazım biçimlerini kullanmıştır.

Rüstem Mirvahit’in şiirlerini izlek, içerik ve konunun ele alınış yönüyle değerlendirdiğimiz bu çalışmada onun günümüz Özbek şiirine önemli katkılar sağlayan çok yönlü bir şair olduğu görülmektedir.

Değerlendirdiğimiz şiirlerinde vurguladığımız gibi “vatan, anne, tabiat, aşk, sanat ve edebiyatın güzelliği ile felsefî ve toplumsal konuları” estetik biçimde ele almaya çalışmıştır. Rüstem Mirvahit, duygularını kısa ama etkili olarak anlatabilen güçlü bir şairdir. Ömür Kitabı adlı tek dördlükten oluşan şiirinde bu yönünü ortaya koymuştur.

Rüstem Mirvahit şiirlerinde tarihî şahsiyet ve olaylardan söz edip halk kültürü öğelerinden sıkça yararlanarak zengin bir tarih ve kültür birikimine sahip olduğunu göstermiştir.

Rüstem Mirvahit, “Üstat Erkin Vahidov’un Gazeline Muhammes, Gazel, Şiirsel Tath Dükkânı” başlıklı şiirlerinde kullandığı söz varlığı, edebî sanatlar ve ölçü ile klasik şiirdeki yetkinliğini göstermiştir.

Rüstem Mirvahit hem Özbek şiirinden hem de yabancı şiirlerden beslenen bir şairdir. “Osme, Gücümden Artık Dert Verme” adlı şiirlerinde Rus şairlerin etkisi görülmektedir.

“İkinci Adam, Yaslanmayınız” başlıklı şiirleri onun sosyal içerikli şiirler olup şairin sosyal hayatla yakın ilişkisini göstermektedir.

“Mükemmelsin ve Gülüş Yetmiyor” şiirlerinde ise klasik şiirdeki âşık tipinden sıyrılıp sevgiliye karşı üstünlüğünü ortaya koyan bir tavır takınması günümüz gençlerinin aşka bakışını yansıtmaya yönünden ilgi çekicidir.

“Arzu” adlı şiirinde kendisinin de belirttiği gibi olgunlaşıp şairlik basamaklarında yükselen Rüstem Mirvahit, günümüz Özbek şiirinin önemli bir şairi olma yolunda hızla ilerlemektedir.

Kaynaklar

- Çetin, N. (2011). *Şiir çözümleme yöntemi*. (9. Baskı). Ankara: Öncü Kitap.
- Demirli, E. (2012). Vahdet-i vücûd. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* içinde. (Cilt: XLII, s. 431-435). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Dilçin, C. (1983). *Örneklerle Türk şiir bilgisi*. Ankara: TDK.
- Dirks, W. (2005). *Uzbek / English dictionary*. The Central Asian Heritage Group.
- İpekten, H. (1999). *Eski Türk edebiyatı nazım şekilleri ve aruz*. (3. Baskı). İstanbul: Dergâh.
- Kocaoğlu, T. (1996). Çağdaş Özbek şiiri. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 1, 3-53, Ankara: TDK. <https://tdkturkdunyasi.gov.tr/tam-metin-pdf/21/tur>
- Kut, G. (1989). Ali Şîr Nevâî. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* içinde. (C II, s. 449-453). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Laude-Cirtautas, I. (1977). “On the development of literary Uzbek in the last fifty years”. *Central Asiatic Journal*, 21(1). 36-51. Published by Harrossowitz Verlag. <https://www.jstor.org/stable/41927169> erişim tarihi: 20.01.2024, 17.45
- Mazıoğlu, H. (1986). *Fuzûlî ve Türkçe divanı’ndan seçmeler*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Melvin, N. J. (2005). *Uzbekistan transition to authoritarianism on The Silk Road*. Harwood Academic Publishers.
- Mirvahit, R. (2023). *Seningdirman*. Taşkent: Adabiyot.
- Rahmatullaev, Ş. (1978). *Özbek tilining frazeologin lugati*. Taşkent: Oqituvchi.
- Yelok, V. S. (2007). *Erkin Vâhidov’un şiirleri üzerine dil ve üslûp çalışması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yusuf, B. (1993). *Türkçe-Özbekçe ve Özbekçe Türkçe lûgat*. Taşkent: Özbekistan.

Extended Abstract

Contemporary Uzbek literature is an important heir of Chagatai literature, which began in the XIV century and continued until the late XIX century. Therefore, Uzbek literature has a very rich heritage. Chagatai literature had its heyday during the reign of Ali Shir Navoi in the XVth century, but it declined in the XVIIth and XIVth centuries and could not go beyond the imitation literature.

The Russian invasions that started in the XIXth century and the seizure of the khanates one by one by the Russians negatively affected social life. This period was a time when the people living in Turkestan were condemned to poverty and ignorance. "The first khanate whose independence was officially terminated by the Russians in Turkestan was Khiva (1873), followed by the Khanate of Bukhara on September 28, 1873 and the Khanate of Hokand on March 2, 1876.

XX. century Uzbek literature is divided into different periods according to political developments. Literature of the National Awakening Period (1860-1905), Jadid Literature Period (1905-1930), Soviet Period Literature (1930-1980), Literature of the Independence Period.

In 1991, poets such as Abdulla Aripov, Erkin Vahidov, Rauf Parfi, Halima Hudayberdiyeva, Usman Azim, who lived the maturity period in poetry with the gaining of independence, took on the role of leading young poets in line with their own understanding of art.

1. When Rustam Mirvahid's poems are evaluated in terms of theme, content and subject matter, it is seen that he is a versatile poet who grew up during the independence period and made a significant contribution to Uzbek poetry. Traces of both classical and modern poetry can be seen in his poems.

In his poems, he dealt with "homeland, mother, nature, love, beauty of art and literature, philosophical and social issues".

In the poem *The Book of Life*, a portrait of a self-sacrificing patriot who devotes himself completely to the homeland is drawn. The poet, who establishes a root-father, leaf-child relationship through metaphor, characterizes himself as the homeland. Emphasizing the beginning and end of the book of life as the homeland, the poet expressed his devotion to the homeland very strongly in this stanza. In this stanza titled *The Book of Life*, the poet shows that emotions can be expressed effectively with few words.

In most of his poems, the poet, who dealt with the love of homeland, also dealt with the love of motherland and mother's love together. Stating that the source of motherly love is the love of homeland, he associated his devotion to the homeland with motherly love: In the lines "What flaps the wings of pure feelings / What distributes sugar to the lips / What distributes life to the inanimate?", he emphasized that the love of homeland is the source of motherly love by strengthening the meaning through questions. In another line, the mother's hardships and the belief of deserving Paradise as a reward for these hardships are pointed out: There is a trace of your hand on the grieving tandoor / There is the scent of basil Paradise on your temple / There is the root of an arrow stuck in your vein.

2. When we look at Rustam Mirvahit's poems, we see that he has a rich cultural background and vocabulary. The Arabic and Persian words and phrases he uses in most of his poems bring his language closer to the language of classical poetry. We see that he also includes word games in his poems by skillfully playing with the meanings of words. In his poem "Osme" he uses puns by utilizing the homophony of words, and in his poem "Teskari Râhât" he uses the art of contradiction by utilizing the opposite meanings of words. In the poem "Ketvârgânsân", the poet, tired of being coddled by his beloved, says to her ironically, "You are perfect, go wherever you want."

In the poem "She'riyât-Qandâlât Dökânî", he compares the poems of important poets of the Turkic world "Nawâî, Babür, Mashrep, Muqimî, Fürkat, Agehî, Zevkî, Çolpan, Hamid Alimjan, Habibî, Cherhî, Çüşti, Aybek, Erkin Vahidov, Abdullah Aripov, Muhammad Yusuf and Siraceddin Seyyit" to various sweets and tries to emphasize his admiration for these poets.

3. Rustam Mirvahit is a poet well versed in both Russian and classical literature. His poems are adorned with social, cultural and folkloric elements. With these qualities, the poet is one of the most important poets of Uzbek literature in recent times.